

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

7



08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati



7491

ISSN: 2992-8982



Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 490 sahifa, 30-iyul, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'ZR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'ZR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari
Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Resp. Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'ZR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'ZR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'ZR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'ZR Tabiat resurslari vazirligi,
O'ZR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli
qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.



MUNDARIJA

Green Economy Transition Strategy for Uzbekistan	6
Raekwon Chung , Chairman, Supervisory Committee for New Climate Innovation Center at TSUE	
Jahon Savdo Tashkilotiga a'zolikning dolzarb masalalari.....	8
Nodira Shotursunova , Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
"Yashil iqtisodiyot" dan "yashil taraqqiyot" sari	12
Shoyqulov Baxtiyor Bakirovich , t.f.n., dotsent	
Tadbirkorlik faoliyatida yuzaga keladigan risklarni sug'urtalashning mohiyati va xususiyatlari.....	16
Egamov Zoxid Baxtiyarovich , bosh mutaxassisi	
Unleashing the Potential of Human Capital for Green Development: Bridging the Gap between Environmental Sustainability and Skill Development	26
Muratova Muzayana , Teacher	
Анализ состояния применения механизма инновационного управления инфраструктурами нефтегазовых предприятиях в условиях глобальной потепление земли	34
Кучаров Абдор Сабиражонович , профессор; Динара Нурмамад кизи Ишманова , доцент; Тю Константин Геннадьевич , соискатель	
Enhancing Methodology for Developing Professional and Communicative Skills of Future Economists in the Context of Teaching English and Green Economy	39
Nargiza Samandarova Muxammadovna , Teacher	
The Role of Higher Education in Shaping a Sustainable Green Economy.....	47
Ikromov Sayidolim , Teacher	
O'zbekistonda yashil turizmni rivojlantirish istiqbollari.....	54
Rasulova Nigora Yusupovna , kafedra assistenti	
Qishloq hududlarini rivojlantirishda agroturizmning ahamiyati.....	58
Jontemirova Iroda Ikrom qizi , talaba	
Iqtisodiy rivojlanish yo'lida "Yashil iqtisodiyot" ning o'rni	61
Hamroyeva Sevinchbonu Hamroyevna , talaba	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyot va yashil byudjetlashtirish tizimiga o'tishning ahamiyati.....	64
Raxmanov M. A. , tayanch doktorant	
Sustainable Globalization: Nurturing a Green Economy in Higher Education.....	68
Tukhtaeva Shakhoza , Teacher	
Qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishni investitsiyalar yordamida oshirish xususiyatlari.....	75
Bauyetdinov Majit Janizaqovich , kafedra dotsenti; Djumaniyazov Ubbiniyaz Ismayl uli , tayanch doktoranti	
Qishloq xo'jaligi nisbiy samaradorligini baholash.....	79
Berkinov Bozorboy , iqtisodiyot fanlari doktori, professor; Qulmatova Sayyora Safarovna , PhD; Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchisi	
O'zbekiston Respublikasidagi yirik tijorat banklari kreditlash amaliyotining ekonometrik tahlil va natijalari	86
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich , mustaqil izlanuvchi	
O'zbekistonda eksportni kreditlash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari.....	97
G'aniyev Shaxriddin Abduvohidovich , i. f. d., professor; Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich , i. f. d. (PhD)	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellash tirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	102
Raxmanov Mexridin Sindarovich , kafedra dotsent v. b.	
Banklarda moliyaviy resurslarni boshqarishning ayrim rivojlangan mamlakatlar tajribasi.....	106
Ortiqov Uyg'un Davlatovich , kafedra dotsenti, i.f.n.	
Зарубежный опыт в области цифровизации цепочки поставок продуктов питания	115
Марданова Барно Асатуллоевна , докторант	
Environmental culture and building the ecosystem performance: An empirical analysis from Uzbekistan.....	119
Aziz Zikriyoev , PhD	
Kichik biznes subyektlarining eksport salohiyatini oshirishda innovatsiya va raqamlashtirish bo'yicha xorij tajribasi.....	129
Kambarova Sh. M. i.f.b.f.d. PhD	
Xalqaro dividend siyosati tajribalarida "S&P 500 dividend aristocrats" amaliyoti va uni milliy fond bozorida qo'llash imkoniyatlari.....	134
Sherkuziyeva Nasiba Abrorovna , dotsent	
Yirik sanoat korxonalarida innovatsion menejmentni joriy etish asosida mehnat samaradorligini oshirish yo'llari	139
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich , i. f. b. f. d. (PhD), dotsent; Saotaliyeva Nozima Isomiddinovna , talaba	
Byudjetdan tashqari mablag'lari samaradorligini oshirishda davlat xaridlarining roli	147
Norov Akbar Ruzimamatovich	
O'zbekistonda sanoat kooperatsiyasi asosida tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish jarayonlari tahlili	151
Egamberiyev Shuxrat Satimbayevich , i.f.f.d.(PhD)	



Aholining tadbirkorlik faolligini oshirishda oilaviy tadbirkorlikning roli 158 Xudayarova Maftuna Shavkatovna , tayanch doktorant	158
Elektron tijoratni samarali tashkil etishda raqamli platformalarning yaratilish texnologiyasi 164 Karimova Shirin Zoxid qizi , tayanch doktorant	164
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirish mexanizmini takomillashtirish orqali aholi bandligini ta'minlash 168 Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	168
Agglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanini harakatlantiruvchi omili sifatida 172 Raximbayev Akmal Azatboyevich , mustaqil tadqiqotchi	172
Overview of Environmental Management in Uzbekistan: A Comparative Analysis of Protected Areas and Waste Management..... 177 Mamadjonova Sarvinov Sharifjonovna , PhD	177
Obligatsiyalar bozorining paydo bo'lishi va uning iqtisodiyotga kapital jalb qilishdagi ahamiyati 182 Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li , tayanch doktorant	182
Iqtisodiy subyektlarga soliq yukini hisoblashning ahamiyati va zarurati 186 Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich , mustaqil izlanuvchi	186
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari 195 Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	195
Yangi O'zbekiston taraqqiyotida sug'urta munosabatlarini amalga oshirishning ahamiyati va zarurligi 199 Abdutarapova Dildora Farxodjon qizi , tayanch doktorant	199
Assotsiativ qoidalar va bozor savatlarining tahlili 205 Sh. B. Rajabov; Sadinov Aziz Ziyadullayevich , 3 st year doctoral student	205
Mamlakatda davlat soliq xizmati organlari soliq ma'muriyatchiligi faoliyati tahlili 210 Tashmuxeidova Yayra , tadqiqotchi	210
Exploring the Integration of Management and Marketing Strategies in Higher Education Institutions: Addressing Crucial Gaps for Enhanced Organizational Performance 213 Rakhimova Gulnoza , Teacher	213
Особенности научной биографии художника Урала Тансыкбаева (на материале эпистолярного наследия)..... 218 Искендир Аккуралай Абдиалиевна , докторант	218
Raqamli iqtisodiyot: milliy iqtisodiyot drayveri 222 Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna , kafedra dotsenti; Berdiyeva Janonaxon Jahongir qizi	222
Роль цифровизации туристической отрасли в повышении её экспортного потенциала страны 228 Суюнова Фотима Баходир кизи , базовый докторант	228
Таргетирование инфляции в Узбекистане: предпосылки применения и первые итоги 233 Рашидов Рахимжон Искандарович , в.и.о доцента; Якубова Шамшинур Шухратовна , к.э.н., доцент, докторант (DSc)	233
O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyati va uning barqarorligini ta'minlashda sug'urtaning o'rni 240 Nomozova Qumri Isoyevna , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent	240
Tijorat banklarining investitsion jozibadorligini takomillashtirishning xorijiy davlatlar tajribalari 248 Nazarov Qilich Xolmuradovich , kafedra assistenti	248
Bank moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda huquqiy mexanizmlarning o'rni 255 Akbarov Behzodhon Ulug'bek o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	255
Tijorat banklarida muammoli aktivlarni boshqarishning dolzarb masalalari 262 Do'sanov Doniyor , magistr	262
Tijorat banklarida raqamli texnologiyalarni joriy qilish xususidagi ilmiy-nazariy qarashlar 269 N. N. Ro'ziyev	269
Exploring the Potential of Islamic Finance in Uzbekistan..... 277 Sattorova Nasiba G'anijon qizi , Teacher	277
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari faoliyatini tartibga solish tizimining zamonaviy holati 284 Murodova Dilnoza Choriyevna , PhD	284
Kredit mexanizmini metodologik asoslarini takomillashtirish 288 Gadoyev So'hrob Jumakulovich , mustaqil tadqiqotchi	288
Korxonalarda raqamli marketing vositalaridan foydalanish xususiyatlari 295 M. A. Saparova , talaba	295
Приоритетные направления модернизации системы подготовки туристских кадров..... 299 Очилова Хилола Фармоновна , к.э.н., доцент	299
Improving the use of competitive strategies in the management of sewing and knitting enterprises during green development 304 Vafoyeva Dilafruz , Teacher	304
O'zbekistonda savdo xizmatlari sohasining rivojlanish tendensiyasi va istiqbollari 311 Xojiyev Elshod Yoqub o'g'li , katta o'qituvchisi, PhD	311
O'zbekiston Respublikasida aholini ijtimoiy himoya qilishning zamonaviy statistik usullaridagi tahlili 316 Kutbitdinova Muhayyoxon Inoyatovna , tayanch doktorant	316



O'zbekiston to'qimachilik sanoatida CRM strategiyalaridan foydalanish yo'llari	323
Xalilova Nafisa Komilovna , magistrant	
Ko'zi o'z shaxslarini ish bilan ta'minlashni qonunchilik vositasida tartibga solishdagi xorijiy tajriba	327
Usmonov Ziyodulla Ulmas o'g'li , tayanch doktorant	
Оптимизации операционной стратегии и повышение экономического потенциала хлопково-текстильных кластеров	334
Джурбаев Отабек Джурбаевич , доцент кафедры	
Необходимость управления активами и пассивами современными банками Узбекистана	341
Фаттахова Муниса Абдухамитовна	
Transport logistika xizmatini eksportni takomillashtirishga ta'siri	349
Jumabayeva Akmolesheraliyevich , magistrant	
Цифровая валюта: возможные последствия вывода из обращения наличных денег	354
Бахромов Мирзаахмад Рустам угли , студент; Абдикаримова Динара Рустамхановна , научный руководитель, д. э. н. (DSc)	
Systematic mapping study of higher education in green development context	361
Asqarova Feruza Abdullaevna , Senior Teacher	
O'zbekistonda rekreatsiya turizmini rivojlantirish imkoniyatlari	368
Vayskulov Ramazon Alisher o'g'li , kafedra o'qituvchisi; Shaymanova Nigora Yusupovna , tayanch doktoranti	
Особенности подготовки юных футболистов на этапах начальной подготовки, спортивно – оздоровительном и групп начальной специализации	373
Д. К. Исмаилов , кандидат педагогических наук, доцент	
Optimizing Financial Resources Management in Treasury Systems for Sustainable Green Development	377
Shodmonkulova Shahlo , PhD student	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional asoslarini takomillashtirishning xorij davlatlar tajribasi	384
Mamatov Sardor Axmatjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Bank tizimida resurs bazasini mustahkamlash yo'llari	390
Voxidov Oybek Rozikovich , mustaqil tadqiqotchisi	
Integrating Career-Oriented Communication Competences in English Language Teaching for Future Specialists in Higher Education Institutions: A Catalyst for Green Economy	398
Rajapov Sulaymon Nuraddin Ugli , Teacher	
Tijorat banklari faoliyatida raqamli texnologiyalaridan foydalanish samaradorligini baholash istiqbollari	406
Fayziyeva Muyassarzoda Xancharovna , mustaqil izlanuvchi (PhD)	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarning likvidligini ta'minlash yo'llari	411
Bauyetdinov Majit Janizaqovich	
Addressing the Training Needs of Tourism Staff for Sustainable Practices in the Green Economy Era	415
Dadamuxamedova Mushtariy	
Стратегия сокращения бедности и повышения благосостояния населения	422
Хайитов Шербек Наимович , Кандидат экономических наук, доцент	
Inson kapitaliga investitsiya kiritishning ilg'or xorij tajribalari va ularni O'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	430
Axmadaliev Niholaxon , Toshkent moliya instituti o'qituvchisi	
Пути применения цифровых технологий в организации мониторинга деятельности высших учебных заведений Республики Узбекистан	436
Садиков Шохрух Шухратович , Независимый исследователь	
Fundamentals of creating the infrastructure for the use of e-commerce platforms in the digital economy system of Uzbekistan	441
Sodikova Dilafroz Zokhid qizi , manager	
Sut mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxona marketing miks va korporativ imij bilan tizimli munosabatlar modeli	449
Eshmatov Sanjar Azimkulovich , i.f.f.d.(PhD)	
Kambag'allikni qisqartirishda maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatining tutgan o'rni	456
Baratov Sa'dulla Norjigitovich , TDIU Samarqand filiali tayanch doktoranti	
Assessing the Impacts of Modern Models for Increasing Textile Product Exports through Green Strategies	460
Nosirova Charos , Teacher, Tashkent State University of Economics	
Qorako'chilik tarmog'i samaradorligini oshirishda agroturistik xizmatlarning o'rni va ahamiyati	468
Ж.Я.Нуриллаев , i.f.n. dotsent	
O'zbekistonda ijtimoiy sohani moliyalashtirishning hozirgi holati tahlili	474
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich , i.f.n. dotsent	
Davlat ulushini xususiyashtirishda investorlar faolligini ta'minlash yo'llari "uzauto motors" aj ipo amaliyoti misolida	481
Mamatov Bahromjon Shavkatovich , dotsent, PhD	

QORAKO'LCILIK TARMOG'I SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA AGROTURISTIK XIZMATLARNING O'RNI VA AHAMIYATI



J. Ya. Nurillayev, Oziq-ovqat va qishloq xo'jaligi sohasida strategik rivojlanish
va tadqiqotlar xalqaro markazi doktranti, i.f.n.dotsent

Annotatsiya: Ushbu maqolada qorako'lichilik tarmog'i samaradorligini oshirishda turizm xizmatlarining o'rni va ahamiyati o'rganildi. Qorako'l yaylovlarida sayohatlar va tajribalar taklif qilish kabi turizm xizmatlarini o'z ichiga olgan holda, klasterlar uchun turli imtiyozlarni ochishlari mumkin. Ushbu xizmatlar klasterlarga o'z daromadlarini diversifikatsiya qilish, o'z mahsulotlariga qo'shimcha qiymat qo'shish, bozor imkoniyatlarini kengaytirish, mahalliy madaniyatni targ'ib qilish, qishloq taraqqiyotiga hissa qo'shish va bilim almashinuvini rivojlantirish imkonini beradi. Bundan tashqari, turistik xizmatlar ko'rsatish bandlik imkoniyatlarini yaratadi va barqaror qorako'lichilik amaliyotini rag'batlantiradi. Ushbu maqolada turizm xizmatlarining qorako'lichilik tarmog'ining samaradorligi va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'siri ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: agroturizm xizmatlari, samaradorlik, klaster, qorako'lichilik tarmog'i, daromadlarni diversifikatsiyasi, qo'shilgan qiymatli mahsulotlar, bozorni kengaytirish, qishloqlarni rivojlantirish, bandlik.

Аннотация: В данной статье изучена роль и значение туристических услуг в повышении эффективности каракулеводческой сети. Они могут открыть различные преимущества для кластеров, включая туристические услуги, такие как предложение туров и впечатлений на пастбищах. Эти услуги позволяют кластерам диверсифицировать свои доходы, повышать ценность своей продукции, расширять рыночные возможности, продвигать местную культуру, способствовать развитию сельских районов и способствовать обмену знаниями. Кроме того, предоставление туристических услуг создает возможности для трудоустройства и продвигает практику устойчивого туризма. В данной статье показано положительное влияние туристических услуг на эффективность и социально-экономическое развитие отрасли каракулеводства.

Ключевые слова: туристические услуги, продуктивность, кластер, каракулеводство, диверсификация доходов, продукция с добавленной стоимостью, расширение рынка, местная культура, развитие села, трудоустройство.

Abstract: In this article, the role and importance of tourism services in improving the efficiency of the cattle breeding network was studied. They can open up various benefits for clusters, including tourism services such as offering tours and experiences in the Karakul grasslands. These services enable clusters to diversify their income, add value to their products, expand market opportunities, promote local culture, contribute to rural development, and foster knowledge exchange. In addition, the provision of tourism services creates employment opportunities and promotes sustainable tourism practices. This article shows the positive impact of tourism services on the efficiency and socio-economic development of the karakul sector.

Key words: tourism services, productivity, cluster, karakul sector, income diversification, value added products, market expansion, local culture, rural development, employment opportunities, sustainable farming practices.



Respublika iqtisodiyotida turizmni strategik darajaga ko'tarish, ichki turizm xizmatlarini diversifikatsiya qilish va turistlar hajmini keskin ko'paytirish, fuqarolarni mamlakatimizning turizm salohiyati bilan tanishtirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratish, taqdim etilayotgan turizm xizmatlari sifatini yaxshilash va jahon bozorlarida raqobatbardoshligini oshirish, turizm sohasida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik subyektlari uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratish, zamonaviy xizmatlar infratuzilmasini jadal rivojlantirish, shuningdek aholini ish bilan ta'minlash va ularning daromad manbaini kengaytirish maqsadida Prezidentimiz va hukumatimiz tomonidan ko'pgina qaror va farmonlar tasdiqlandi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 7 fevraldagi PQ-3514-sonli «Ichki turizmni jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida»gi hamda 2022 yil 30 apreldagi PQ-232-sonli «Ichki turizm xizmatlarini diversifikatsiya qilishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi qarorlariga, asosan hududlarni barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim omillaridan biri sifatida ichki turizmni jadal rivojlantirish, fuqarolarni mamlakatimizning madaniy-tarixiy merosi hamda tabiiy boyliklari bilan tanishtirish maqsadida «O'zbekiston bo'ylab sayohat qil!» dasturi ishlab chiqildi.

Qabul qilingan qaror va farmonlardan davlatimiz rahbari tomonidan ichki turizmni rivojlantirish borasida katta ahamiyat berilayotganligini ko'rishimiz mumkin bo'ladi.

Mamlakatimizda ekoturizm, qishloq turizmi va ov turizmi salohiyatidan yetarli darajada foydalanilmayapti. Qishloq xo'jaligidagi qariyb barcha sohalarini agroturizm bilan bog'lash mumkin. Misol tariqasida qorako'Ichilik klasterlariga qarashli tog' va tog' oldi yaylovlari turli xayvonlarni ovlash, Qoraqum va Qizilqum cho'llari hamda shu hududdagi suv resurslari, ya'ni suv omborlari va tabiiy ko'llar atrofida turizm xizmatlarni tashkil etish orqali qorako'Ichilik tarmog'i samaradorligini oshirib, har tomonlama daromadlarni ko'paytirishga yordam beradi.

Yaylovlarning tabiiy landshaftlaridan unumli foydalanib, turis-tik xizmatlarni taklif qilish orqali qorako'Ichilar qorako'l teri, jun va go'shti sotishdan tashqari yil davomida barqaror qo'shimcha daromad olishlari mumkin. Ushbu diversifikatsiya qorako'Ichilik faoliyatining yaxshilanishi va moliyaviy barqarorligini oshirishga yordam beradi. Yaylovlarda tashkil etilgan turistik xizmatlar tashrif buyuruvchilarga noyob va hayratlanarli xotiralarni taqdim etish imkoniyatini beradi. Hududlarga tashrif buyurgan sayyohlar qorako'Ichilik klasterlarining o'ziga xos turmush tarzini boshdan kechirishlari, qorako'Ichilik tarixi, qorako'l qo'ylarining turlari haqida ma'lumot olish orqali ilmiy turizmni, qo'y boqish, junni qayta ishlash jarayonida ishtirok etib qishloq turizmini, ko'rgazmalari va ahamiyatiga oid ma'rifiy dasturlar kabi tadbirlar orqali MICE turizmini rivojlantirishga, yaylovlarda ov turizmini tashkil qilish orqali keng yo'l ochish mumkin. Shuningdek, hududning an'anaviy hunarmandchilik yoki mahalliy taomlar bilan tanishishlari mumkin. Bu an'anaviy qorako'Ichilikni o'rganishga va qishloq turmush tarzini yaqindan tanishish ishtiyoqi bo'lgan sayyohlarni jalb etadi.

Yaylovlarda turizmni rivojlantirish orqali ekoturizm va ov turizmini tashkil qilishga keng imkon berish bilan bir qatorda, turistik xizmatlarni ko'rsatish mahalliy aholini ish bilan ta'minlash va daromadlarini oshirishga hissa qo'shadi. Bu sayyohlarga tabiat bilan bog'lanish, qishloq hayotidan bahramand bo'lish, qorako'Ichilik hududlaridagi cho'pon cho'liqlarning an'ana va urf-odatlar bilan tanishish imkonini beradi. Bu nafaqat mintaqaning turizm salohiyatini oshirish, balki mahalliy madaniy o'ziga xoslikni saqlash va targ'ib qilishga ham asosiy turtki bo'ladi.

Sayyohlar bilan muloqot qilish orqali qorako'Ichilar o'zlarining qorako'l mahsulotlarining doimiy xaridorlaridan boshqa mijozlar bilan kengaytirishlari mumkin. Madaniy meros va ekoturizmga qiziqqan sayyohlar qorako'l teri, jun va ulardan tayyorlangan mahsulotlari uchun potensial xaridorga aylanishlari mumkin. Bu bozorda yangi imkoniyatlar yaratish va qorako'l mahsulotlariga talabni oshirishga yordam beradi.

Yaylovlarda turistik xizmatlar qorako'Ichilik bilan bog'liq mahalliy madaniyat, an'analar va merosni namoyish qilish uchun platforma yaratish lozim bo'ladi. Bu mintaqaning madaniy o'ziga xosligini saqlash va targ'ib qilishga yordam berib, shu bilan birga qorako'Ichilik bilan bog'liq an'anaviy amaliyot va ko'nikmalarni chuqurroq tushunish mumkin bo'ladi.

Yaylovlarda turistik xizmatlarni tashkil etish turizm va mehmondo'stlik sohalarida bandlik imkon-



yatlarini yaratish orqali qishloq taraqqiyotiga hissa qo'shadi. Bu aholi turmush darajasini yaxshilashga, qishloqdan shaharga migratsiyani kamaytirishga va mahalliy hamjamiyatning umumiy ijtimoiy-iqtisodiy farovonligini oshirishga sabab bo'lishi mumkin.

Sayyohlar bilan muloqot qilish orqali qorako'lchilar qorako'lchilik amaliyotlari, raqobatbardosh mahsulotlar va barqaror chorvachilik usullari bo'yicha o'z bilim va tajribalarini almashishlari mumkin. Bunday bilim almashish qorako'lchilik tarmog'ida ilg'or tajribalar, innovatsiyalar va doimiy takomillashtirishni ommalashtirishga xizmat qiladi.

Yaylovlarda turistik xizmatlarni samarali tashkil etish uchun qorako'lchilar infratuzilmani rivojlantirish, tashrif buyuruvchilar xavfsizligi va qulayligi, marketing va rag'batlantirish strategiyasi, xodimlarni o'qitish, mahalliy turizm organlari va tashkilotlari bilan hamkorlik qilish kabi omillarni hisobga olishlari kerak. Sayyohlik salohiyatidan foydalangan holda, qorako'lchilar o'z faoliyati samaradorligi va hayotiylikni oshirish bilan birga qorako'l zotining noyob fazilatlarini va merosini targ'ib qiladilar.

Tashrif buyuruvchilarga qo'shimcha xizmatlarni taklif qilish orqali qorako'lchilik klasterlari bozorda ajralib turishi va raqobatbardosh ustunlikka ega bo'lishi mumkin. Yaylovlarda reaksiya (dam olish) turizmini tashkil qilish imkoniyati ham mavjud. Bunda yangi sog'ilgan tuya, biya va qo'y suti bilan davolanadigan kichik klinikalar kabi noyob va ixtisoslashtirilgan xizmatlarni taqdim etish klasterlarini an'anaviy chorvachilik faoliyatlaridan ajratib turadi. Bunday xilma xil xizmatlar bozor segmentini jalb qilishga, mijozlarning doimiylikni va umumiy raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi.

Qorako'l yaylovlarida turistik xizmatlar ko'rsatishda bir qancha muammolar yuzaga kelishi mumkin, bunday holat xizmatlarning uzluksiz ishlashi va ko'rsatilishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Umumiy muammolardan ba'zilar quyidagilardan iborat.

Transport va turizm infratuzilmaning yetishmasligi: qorako'l yaylovlari ko'pincha infratuzilmasi cheklangan chekka yoki uzoq hududlarda joylashgan. Bu sayyohlarning ehtiyojlarini qondirish uchun zarur bo'lgan transport, turarjoy va asosiy qulayliklar nuqtai nazaridan qiyin-chiliklar tug'dirishi mumkin.

Obyektlar va qulayliklarning yetarli emasligi: hojatxonalar, ovqatlanish shoxobchalari va tashrif buyuruvchilar uchun markazlar kabi tegishli obyektlar va qulayliklarning yo'qligi sayyohlarni qorako'l yaylovlariga borishdan qaytarishi mumkin. Asosiy obyektlar va qulayliklar bilan ta'minlash umumiy turistik tajribani oshirish uchun juda muhimdir.

Til to'siqlari: qorako'l yaylovlarida, ayniqsa mahalliy aholi yoki xizmat ko'rsatuvchi provayderlar sayyohlar bilan keng tarqalgan tillarda gaplashmasa, muloqot qiyin bo'lishi mumkin. Bu samarali muloqotni cheklashi va qoniqarli turistik xizmatlarni ko'rsatishda to'siqlar yaratishi mumkin.

Malakali xodimlarning yetishmasligi: qorako'l yaylovlarida ekskursiya gidlari, mehmonxona xodimlari va tarjimonlar kabi o'qitilgan xodimlarning mavjudligi cheklangan. Turizm xizmatlari talablari saviyasi kamligi va xizmat ko'rsatuvchi xodimlar bilim darajasining pastligi turistik faoliyatning bankrot bo'lishiga olib kelishi mumkin.

Tabiatni va madaniy merosni asrash: qorako'l yaylovlari ko'pincha o'zining noyob tabiiy va madaniy merosi bilan qadrlanadi. Turistik faoliyatni ushbu resurslarni saqlash bilan muvozanatlash turistik sayohatning yorqinligi va barqarorligini saqlash uchun juda muhimdir.

Mavsumiy o'zgarishlarning ta'siri: qorako'l yaylovlarida turistik xizmatlarning mavjudligi iqlim va ob-havo sharoitiga qarab farq qilishi mumkin. Kuchli qor yog'ishi yoki yuqori harorat kabi ekstremal ob-havo sayyohlik mavsumini cheklashi va xizmat ko'rsatuvchi provayderlar uchun qiyinchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin.

Marketing va rag'batlantirish: marketing va reklama ishlarining yetarli darajada o'tkazilmaganligi qorako'l yaylovlarini turistik maskan sifatida ko'rinishi va xabardor bo'lishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Sayyohlarni jalb qilish va yaylovlarning noyob tomonlarini namoyish qilish uchun samarali marketing strategiyalari muhim ahamiyatga ega.

O'zbekistonda yaylovlarda yashaydigan turli qushlar va boshqa hayvonlarni ovlash tizimini tashkil etish orqali ham qorako'lchilik hududlarida tashqi turizmni rivojlantirish mumkin bo'ladi.



Ko'p yillar davomida tabiatni muhofaza qilish bo'yicha sa'y-harakatlarni barqaror ovchilik amaliyoti amalga oshirish bo'yicha huquqiy ma'muriy qonunchilik bazasi ham yaratildi.

O'zbekiston Respublikasining 2020 yil 19 iyunda ma'qullangan «Ov qilish va ovchilik xo'jaligi to'g'risida»gi Qonunga muvofiq «ov qilish huquqiga ega bo'lgan chet ellik fuqarolar uchun ovni tashkil etish chet ellik fuqarolar va turistik faoliyatni amalga oshirish huquqi uchun litsenziyaga ega bo'lgan yuridik shaxs hamda ovchilik xo'jaligi o'rtasida tuzilgan shartnoma asosida amalga oshiriladi. Shartnomada ov qilishni amalga oshirish shartlari, ko'rsatilgan xizmatlar va tutilgan ov mahsuloti uchun haq to'lash miqdori belgilanadi» deb ko'rsatib o'tilgan.

Ushbu qonun bilan tartibga olingan ovchilik faoliyatidan yo'rg'a tuvaloqlarni ovlashni tashkil etish bo'yicha sezilarli ishlar amalga oshirildi. Ammo, tashqi turizmni bu turini amalga oshirishga uzluksizlik muvozanatini zarurati tufayli murakkab masala bo'lib hisoblanadi. Oxirgi yillarda arab mamlakatlari tomonidan Buxoro va Navoiy viloyatlarida yo'rg'a tuvaloqlarni ovlash bo'yicha ko'pgina xorijiy ovchilar tashrif buyurishmoqda. Ammo yo'rg'a tuvaloqlar yo'qolib ketish xavfi ostida turgan tur bo'lib, ularni saqlash ustuvor vazifa bo'lishi kerak. Biroq, agar to'g'ri boshqarilsa, ovdan yo'rg'a tuvaloqlar populyatsiyasini nazorat qilish va resurslardan barqaror foydalanish vositasi sifatida foydalanish mumkin.

Yo'rg'a tuvaloqlarni himoya qilish va ko'payishini nazorat qilish uchun quyidagi vazifalarni amalga oshirish kerak bo'ladi:

Tadqiqot va monitoring: O'zbekistondagi yirik yo'rg'a tuvaloq populyatsiyasini, jumladan ularning tarqalishi, populyatsiya soni va areali, ko'payish odatlari va migratsiya yo'llarini chuqur o'rganish kerak bo'ladi. Ushbu ma'lumot barqaror ov kvotalari va zarur bo'lgan tabiatni muhofaza qilish choralari aniqlashga yordam beradi.

Ovchilik qoidalarini belgilash: ovchilik faoliyatini tartibga soluvchi keng qamrovli qoidalar to'plamini ishlab chiqish, jumladan ov mavsumlari, litsenziyalash talablari va noqonuniy ov uchun jazolar kabi. Ushbu qoidalar ilmiy ma'lumotlarga asoslanishi va tegishli manfaatdor tomonlar, masalan tabiatni muhofaza qiluvchilar, qorako'lchilik klasterlari va ov tashkilotlari bilan maslahatlashgan holda ishlab chiqilishi kerak.

Barqaror ov kvotalari: o'tkazilgan tadqiqotlar asosida barqaror ov kvotalarini aniqlash kerak bo'ladi. Kvotalar yo'rg'a tuvaloq populya-siyasining reproduktiv qobiliyatini hisobga olishi va ov qilish ularning uzoq muddatli omon qolishiga tahdid solmasligini ta'minlashi kerak. Kvotalarni aholi monitoringi va ilmiy xulosalar asosida vaqti-vaqti bilan o'zgartirish kerak bo'lishi mumkin.

Litsenziyalash va o'qitish: ovchilardan litsenziya olishlarini va mas'uliyatli ov amaliyotlari uchun zarur bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlarini ta'minlash uchun o'quv dasturlarini o'tashlarini, ov turizmi bo'yicha trening o'tib berish maqsadga muvofiq bo'ladi. Treningda turlarni identifikatsiya qilish, ov qurollarini xavfsiz saqlash tamoyillari, axloqiy ov amaliyotlari va resurslardan barqaror foydalanishning ahamiyati haqida ma'lumotlar bo'lishi kerak.

Nazorat qilinadigan ov hududlari: qorako'l yaylovlarida ov qilish mumkin bo'lgan aniq hududlarni belgilab olish kerak bo'ladi. Bu hududlar yo'rg'a tuvaloq populyatsiyasi va ularning yashash joylarini bezovta qilishni minimallashtirish uchun ehtiyotkorlik bilan tanlanishi kerak. Muntazam patrul, kuzatuv va hisobot berish mexanizmlari kabi ovchilik cheklovlarini qo'llash bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish kerak bo'ladi.

Tabiatni muhofaza qilish choralari: yo'rg'a tuvaloq populyatsiyasini himoya qilish va ko'paytirish uchun ovchilik faoliyati bilan bir qatorda tabiatni muhofaza qilish tadbirlarini amalga oshirish lozim. Bunga yashash hududlarini tiklash va boshqarish amaliyoti, yirtqich hayvonlarga qarshi kurash va tabiatni muhofaza qilish bo'yicha sa'y-harakatlarni rag'batlantirish uchun jamoatchilikni xabardor qilish tadbirlari kiradi.

Qorako'lchilik klasterlari ishtiroki: klasterlarni ovchilik faoliyatini boshqarish va yo'rg'a tuvaloqlarni saqlashga jalb etish lozim bo'ladi. Manfaatdor tomonlar, jumladan ovchilar, qorako'lchilik klasterlari, mahalliy hamjamiyat va tabiatni muhofaza qilish tashkilotlari o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish kerak. Jamiyatga asoslangan monitoring dasturlari va yovvoyi tabiatni saqlash hamda mahalliy hayot uchun



foydali bo'lgan barqaror ov amaliyotlarini rag'batlantirish lozim bo'ladi.

Monitoring va baholash: ovchilik faoliyatining yo'rg'a tuvaloq populyatsiyasi va ularning yashash joylariga ta'sirini kuzatish uchun mustahkam monitoring va baholash tizimini yaratish kerak. Qorako'l yaylovlaridan barqaror foydalanishni ta'minlash uchun ovchilik dasturining samaradorligini muntazam ravishda baholash va zarurat tug'ilganda boshqaruv strategiyasini o'zgartirish mumkin.

Xulosa qilib aytganimizda, eng asosiy maqsad faqat turizmni rivojlantirishni maqsad qilib, yo'rg'a tuvaloq populyatsiyasini yo'qotib qo'ymaslik kerak bo'ladi. Barqaror ovni puxta rejalashtirish, ilmiy tadqiqotlar va kuchli tartibga solish nazorati bilan amalga oshirilganda samarali vosita bo'lishi mumkin.

Bu muammolarni hal qilish uchun asosiy e'tiborni zarur infratuzilmani rivojlantirish, ulardan foydalanish imkoniyatini yaxshilash, xizmat ko'rsatuvchi provayderlarni o'qitish va salohiyatini oshirish, samarali marketing va reklama strategiyalarini amalga oshirishga qaratish zarur.

Ushbu muammolarni bartaraf etish va qorako'l yaylovlarida turistik xizmatlarni muvaffaqiyatli ko'rsatishni ta'minlashda tegishli manfaatdor tomonlar, jumladan mahalliy hamjamiyatlar, turizm tashkilotlari va davlat idoralari o'rtasidagi hamkorlik muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Demak, «Yaylovlardan foydalanish uyushmasi» tomonidan yaylovlarda turistik xizmatlarni namunali tashkil etish uchun yuqoridagi muammolarni yechish asosiy vazifalardan biri bo'lishi lozimdir.

Turistik xizmatlarni tashkil etish sohaga har tomonlama ijtimoiy-iqtisodiy ta'sir ko'rsatadi. Yangi ish joylarini yaratish, mahalliy biznesni qo'llab-quvvatlash va turizm bilan bog'liq faoliyatni rivojlantirish orqali mahalliy iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantiradi. Shuningdek, u jamiyatning ishtiroki va va-kolatlarini kuchaytirishi mumkin, chunki mahalliy hamjamiyatlar ushbu xizmatlarni taqdim etishda va ulardan foydalanishda faol ishtirok etadilar.

Biroq, qo'shimcha xizmatlarni tashkil etish qorako'lchilik tarmog'ining resurslari, imkoniyatlari va bozor talablariga mos kelishini ta'minlash zarur. Ushbu xizmatlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun tegishli faoliyatlarni rejalashtirish, bozor tadqiqotlari, infratuzilmani rivojlantirish va manfaatdor tomonlarning hamkorligi muhim ahamiyatga ega.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Агротуризм [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.datscha-booking.com/173/agrotourismo.html> (дата обращения: 25.02.2017).
2. Ветрова М.Н., Гришанова С.В., Корнеева Н.В. Агротуризм – сектор современной туриндустрии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://science-sea.narod.ru/2009/ekonom_2009_2/vetrova_agro.htm (дата обращения: 25.02.2017).
3. Глаголева Л.Э., Куксова И.В., Жук С.Н., Певнева Д.М. Агротуризм – перспективное направление туристического бизнеса в России // Экономика. Инновации. Управление качеством. – 2016. – № 1(14) – С. 43–48.
4. История Агротуризма [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://agroturismo.ru/history.php> (дата обращения: 20.02.2017).
5. К вопросу понятия агротуризма и его функций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mirp.kz/rus/articles/8/174> (дата обращения: 20.02.2017).
6. Качинский Д.И. Развитие агротуризма и проблема подготовки профессиональных туристских кадров // Вестник РМАТ. 2012. №2–3 (5–6) – С.31–33
7. Концепция устойчивого развития сельских территорий Российской Федерации на период до 2020 г. – М., 2011.
8. Смирнова И.В. Агротуризм – новое направление в развитии сельских территорий // Вестник Марийского государственного университета. 2014. №1 (13).
9. Суржикова А.В. Ресурсно-ориентированный подход в управлении фирмой сферы услуг // Маркетинг MBA. Маркетинговое управление предприятием. – 2015. – Т 6. №2. – С.21–33.
10. Kloeze J.W. The Benefits of Rural Tourism, the Role of the State, and the Aspects of Training and Co-operation / J.W Kloeze. Formal Speech held at the Central and East-European Federation for



the Promotion of the Green-Soft-Rural Tourism Conference «Rural Tourism Development in Bulgaria and in the Balkan Countries», Karlovo. – 1994.

12. Safaeva, S. R., Ishankhodjaeva, D. A., Juraeva, N. A., & Matyunina, O. E. (2019). Economic and Legal Aspects of Tourism Regulation in the New Economy: International Practice. Journal of Environmental Management and Tourism, 2(34), 460-5.

13. National Geographic Traveler Awards [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nat-geo.ru/ngt-awards-2016/nomination/> (дата обращения: 20.02.2017).



Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

«Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.

